

pri analize obyektov v ekonomike, opisannyh v prostranstve raznorodnyh priznakov [Generalized Multidimensional Scaling Objects in the Analysis of the Economy Described in the Space of Diverse Features] / V. S. Ponomarenko, L. M. Malyarets, O. V. Dorohov // Aktualni problemy ekonomiky. – 2011. – No. 9. – P. 280–288.

Інформація про автора

Пасічник Інна Юрївна – старший викладач кафедри бухгалтерського обліку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (пр. Леніна, 9а, м. Харків, 61116, Україна, e-mail: indise@ukr.net).

Информация об авторе

Пасичник Инна Юрьевна – старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (пр. Ленина, 9а, г. Харьков, 61166, Украина, e-mail: indise@ukr.net).

Information about the author

I. Pasichnik – Senior Instructor, Department of Accounting, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Lenina pr., 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine, e-mail: ndise@ukr.net).

*Стаття надійшла до ред.
29.08.2015 р.*

JEL Classification: A19; C51; G30

УДК 330.1: 658

ВАРІАЦІЇ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

Рєпіна І. М.

Анотація. Розглянуто зміни у формуванні стилю управління, які обумовлені глобалізаційними процесами в економіці; досліджено варіацію моделей управління активами підприємств. Проведено їх ретроспективний еволюційний аналіз з урахуванням зміни пріоритету розгляду конкретного виду активу як фокус-фактора управління. Запропоновано окта-критеріальну систему оцінювання моделей управління активами підприємств, за якою підприємства визначають підходи стосовно їх вибору та використання з урахуванням критеріїв об'єктивності, практичності, зіставної трудомісткості, універсальності, гнучкості, прозорості, релевантності та економічності.

Ключові слова: активи, системний підхід, управління активами, модель, окта-критеріальна система.

ВАРИАЦИИ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛЕНИЯ АКТИВАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ И ИХ ОЦЕНИВАНИЕ

Рєпина И. Н.

Анотация. Рассмотрены изменения в формировании стиля управления, обусловленные глобализационными процессами в экономике; исследована вариация моделей управления активами предприятий. Проведен их ретроспективный эволюционный анализ, учитывающий изменение приоритета рассмотрения конкретного вида актива в качестве фокус-фактора управления. Предложена окта-критериальная система оценивания моделей управления активами предприятий, с помощью которой предприятия определяют подходы к их выбору и использованию с учетом критериев объективности, практичности, сопоставимой трудоемкости, универсальности, гибкости, прозрачности, релевантности и экономичности.

Ключевые слова: активы, системный подход, управление активами, модель, окта-критериальная система.

VARIATIONS OF MODELS FOR THE ENTERPRISE ASSET MANAGEMENT AND THEIR EVALUATION

I. Riepina

Abstract. *The changes in forming the management style caused by globalization processes in the economy have been considered; the variations of models of the enterprise asset management studied. The retrospective evolutionary analysis taking into account the changes in the priority of considering a specific type of assets as a focus factor of management has been carried out. There has been offered an octa-criteria system to evaluate the models of the enterprise asset management, with the help of which enterprises can determine approaches to their selection and use, taking into account the criteria of objectivity, practicality, comparative labor intensity, versatility, flexibility, transparency, relevance and efficiency.*

Keywords: *assets, systematic approach, asset management, model, octa-criteria evaluation system.*

Більшість науковців зазначають, що моделі управління активами розроблені переважно зарубіжними науковими школами. У вітчизняній економічній науці питання управління активами набули актуальності і почали досліджуватися лише останнім часом. Тому розробка підходів до управління активами вітчизняних підприємств має базуватися на оцінюванні наявних моделей та їх критичному аналізі з метою подальшої адаптації до вимог внутрішнього використання. Незважаючи на ґрунтовність проведених досліджень, це важливе питання потребує наукового обґрунтування та практичного вирішення, що зумовило його детальний розгляд.

Дослідженню ресурсів, активів та капіталу підприємства присвячено праці багатьох відомих вітчизняних учених, серед яких: І. Бланк, О. Бутнік-Сіверський, В. Геєць, О. Гребешкова, А. Чухно, Г. Швиданенко, Н. Шевчук та ін.). Цьому питанню приділило увагу чимало закордонних дослідників, а саме: Б. Лев, Дж. Барні, Г. Кокінз, П. Друкер, Р. Каплан, Г. Мінцберг, Д. Нортон, Е. Пенроуз, Д. Тіс, К. Прахалад, Г. Хамел та ін. У роботах цих авторів досліджуються переважно базові категорії зазначеної наукової проблематики, алгоритмізується формування та використання активів підприємства. Але питання варіації та оцінювання моделей управління активами підприємств відповідно до потреб сучасної економіки підприємства розглядається лише фрагментарно.

Метою цієї статті є дослідження варіації моделей управління активами підприємства та обґрунтування технології їх вибору на основі багатокритеріального оцінювання.

Розглядаючи питання управління активами, слід наголосити також і на змінах у формуванні стилю управління, які обумовлені глобалізаційними процесами в економіці. Так, на сьогодні успіх у бізнесі пов'язаний із культурними основами та етикою поведінки, які властиві певній країні. Вочевидь посилення ролі нематеріальних активів, зокрема організаційної культури підприємства.

Досвід господарювання розвинутих країн привів до створення успішних моделей менеджменту, які умовно можна диференціювати на три групи: американська, європейська та східноазіатська моделі. Перша модель – це американська демократична модель управління зі сприйняттям особистості як самоцілі розвитку суспільства та спрямування його талантів на розробку інновацій. «Основна мета американського бізнесу – це прибуток та можливість його отримати кожним членом суспільства, що призводить до появи особливої організаційної-культури з агресивною конкуренцією та є наріжним каменем конкурентоспроможності, економічного зростання та ефективності», – пишуть Дж. Грейсон і Карл О.Делл [1, с. 192]. Друга модель – європейська модель, яка поширилася та розділилася за такими напрямками: британська, французька, німецька, італійська та шведська. Проте всі вони зорієнтовані, в першу чергу, на людей, цінності та культуру (тобто теж на нематеріальні активи підприємств). Третя модель – це ідеологія східноазіатського (конфуціанського) капіталізму, в основі якої закладений трактат Конфуція «Лунь Юй» [2, с. 110–124]. «Справжня цінність Лунь Юя, – писав Сібусава, – може бути збагнена через використання його у бізнесі. Без сильного бажання домогтися одержати прибуток неможливе підвищення народного добробуту. Не розвивши підприємництва, ми ніколи не досягнемо національного процвітання. З іншого боку, національне процвітання не протриває довго, якщо не буде базуватися на моральних принципах добра й справедливості» [3, с. 33–34]. Так було введено поняття щирої вигоди, яке сполучає особисту та суспільну вигоду з пріоритетом останньої. Східноазіатські підприємці виділяють два види взаємозалежних вигод – велику й малу. Велика вигода означає вигоду держави й нації; мала вигода – вигоду підприємства і його власника. Може саме тому японські компанії очолюють рейтинги найбільш успішних компаній світу та достойно конкурують із американськими та європейськими компаніями. В усьому світі давно зрозуміли, що людина – це найбільш цінний актив компанії. Це спільна риса трьох моделей управління, але суттєва різниця між ними відчувається у сприйнятті людини компанією. Для

американської моделі характерним є сприйняття людей як джерела інновацій та максимізації прибутку; для європейської моделі люди – центральний елемент механізму управління, «кров» компанії; для японської моделі людина постає у її гармонічному поєднанні з підприємством та суспільством. В Україні процес формування моделей управління активами підприємств триває. Тому вивчення міжнародного досвіду у вирішенні цього питання, на нашу думку, є надзвичайно корисним.

Структурно-генетичний аналіз моделей управління активами підприємства, на нашу думку, має бути спрямовано на розгляд їх сутності, особливостей застосування, періодизації у розрізі застосування до окремих видів активів (нематеріальних необоротних активів, матеріальних необоротних активів, матеріальних оборотних активів, грошових активів) [4, с. 387]. У різні часові періоди змінювався пріоритет розгляду системи управління того чи іншого активу підприємства. Виходячи з цього, доцільно виокремлювати чотири періоди в еволюції розвитку управління активами суб'єкта господарювання: інвестиційний, операційний, оптимізаційний та інформаційний періоди [5, с. 182]. В інвестиційний період (до 1900–1929 рр.) науковою думкою було запропоновано моделі управління, головною метою яких було обґрунтувати доцільність інвестування в діяльність підприємства. В операційний період (1930–1959 рр.) головне завдання управління активами зводилося до організації їх ефективного використання. Метою оптимізаційного періоду (1960–1989 рр.) став пошук шляхів оптимізації витрат на активацію економічних ресурсів при збереженні відповідного рівня ефективності їх використання. Інформаційний період (1990 р. – наш час) переводить фокус науковців на нематеріальні активи і підкреслює необхідність більш результативного використання інтелектуальних можливостей та компетенцій.

Правильно обрати ту чи іншу модель управління активами підприємства досить складно. Тому пропонуємо окта-критеріальну систему, для того щоб допомогти менеджерам підприємства оцінити простоту застосування, практичність і корисність кожної. Вона базується на восьми критеріях, а саме: критерій 1 – об'єктивність (модель має бути своєчасною, раціональною і системною); критерій 2 – практичність (повнота оцінки); критерій 3 – трудомісткість (оптимальна потреба в трудо-, часо- та інших ресурсах); критерій 4 – універсальність (охоплення різних функціональних сфер діяльності підприємства та ієрархічних рівнів управління); критерій 5 – гнучкість (реагування на зміни, що відбуваються); критерій 6 – прозорість (зрозумілість і зручність у використанні); критерій 7 – релевантність (модель повинна чітко відображати головну мету і підпорядковані їй компліментарні цілі розвитку підприємства); критерій 8 – економічність (модель базується на індикаторах, які можна оперативнo відстежувати і які не потребують значних коштів щодо їх формування, а також є простими для аналізу і зіставлення даних).

Забезпечення безперервності господарської діяльності відбувається шляхом формування груп та видів активів, що визначаються особливостями технологічного процесу, застосовуваних підходів до фінансування господарської діяльності, стратегії суб'єкта господарювання. Тому усі моделі управління активами розподілено на чотири функціональні групи: моделі управління нематеріальними необоротними активами, моделі управління матеріальними необоротними активами, моделі управління матеріальними оборотними активами, моделі управління грошовими активами.

В табл. 1 приведено результати авторського оцінювання моделей управління активами підприємства за окта-критеріальною системою.

Таблиця 1

Окта-критеріальна оцінка моделей управління активами підприємства*

№ за п/п	Напрями варіації та моделі управління активами підприємства	Критерій, бал							
		K ₁	K ₂	K ₃	K ₄	K ₅	K ₆	K ₇	K ₈
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Моделі управління нематеріальними необоротними активами [6]								
1.1	Модель управління на основі системи збалансованих показників (Balanced Score Card (BSC))	5	5	4	5	5	5	4	5
1.2	Модель Скандія навігатор (Skandia Navigator™)	4	3	3	3	3	4	3	3
1.3	Моніторингова модель управління (Intangible Asset Monitor)	4	3	3	3	4	4	4	4
1.4	Модель управління за циклом аудиту знань (Knowledge Audit Cycle)	2	3	3	3	3	3	3	2
1.5	Європейська модель MERITUM	2	3	2	2	2	4	3	2
1.6	Данська модель	2	2	3	2	2	3	3	3
1.7	Призма результативності	5	5	4	4	5	5	5	4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.8	Німецька модель	4	4	4	3	3	4	4	3
1.9	Модель Міністерства економіки, торгівлі та індустрії Японії (METI)	5	5	3	4	4	4	5	4
1.10	Інтегровані моделі управління підприємством (Orgware, Work-Flow, СППР, АСУТП, АСУБ – MES, Plant Design System)	4	5	3	4	4	5	4	4
1.11	Модель управління ресурсами підприємства (АСУП – ERP, HRM-системи)	4	4	3	3	4	4	4	3
	Модель управління матеріальними необоротними активами [7]								
2.1	Амортизаційна модель	4	5	4	4	3	5	5	4
2.2	Модель інвестиційного планування Фішера	4	3	2	3	3	4	4	3
2.3	Лізингова модель	5	5	4	4	4	5	5	4
2.4	Модель оцінки капітальних активів (МОКА)	4	5	4	4	4	5	5	4
2.5	Адаптована опціонна модель Блека-Шолеса	3	3	3	3	3	4	4	3
	Модель управління матеріальними оборотними активами [8]								
3.1	Модель економічно обґрунтованого розміру замовлення (Economic ordering quantity – EOQ-model)	4	5	4	4	4	5	5	4
3.2	Розширений варіант EOQ-моделі	5	5	4	4	4	5	5	5
3.3	Модель виробництва партії продукції деталей (EPQ-model)	4	5	4	4	4	5	5	4
3.4	Модель економічного розміру партії продукції (EBQ model)	4	4	4	4	4	5	5	4
3.5	Модель планування дефіциту запасів	4	4	4	3	3	4	4	4
3.6	Модель врахування залежності ціни від обсягу замовлення	4	4	3	3	4	4	4	4
3.7	Модель із фіксованою періодичністю замовлень	4	4	4	4	4	4	4	4
3.8	Модель "Саме вчасно"	4	5	4	4	5	5	5	4
3.9	Модель "Саме вчасно II"	4	5	4	5	5	5	5	5
3.10	Системна модель ABC	5	4	5	5	5	5	5	5
3.11	Системна модель XYZ	5	4	5	5	5	5	5	5
3.12	Детерміновані факторні моделі	4	4	3	3	3	4	3	3
3.13	Імітаційні моделі	3	4	3	3	3	3	3	3
3.14	Модель О. С. Бондаренко	4	4	4	4	4	4	5	4
	Модель управління грошовими активами [9]								
4.1	Модель управління грошовими коштами на основі циклу грошового потоку (cash flow cycle)	4	5	4	4	4	5	5	4
4.2	Модель Baumol-Allais-Tobin	3	4	2	2	2	3	4	2
4.3	Модель Міллера-Орра	3	4	2	3	2	3	4	3
4.4	Модель Стоуна	3	4	3	3	3	4	4	3
4.5	Модель Лернера	3	4	3	3	2	4	3	3
4.6	Модель управління дебіторською заборгованістю за її природним рівнем С. І. Маслова	4	5	4	4	4	5	5	4
4.7	Модель оптимізації розміру дебіторської заборгованості О. І. Лучкова	3	5	4	3	4	4	5	4

*1 бал – найменш виражена ознака, яка має низький ступінь прояву;

2 бали – нехарактерна для цієї моделі ознака;

3 бали – середній рівень прояву ознаки;

4 бали – ознака є притаманною для цієї моделі;

5 балів – найбільш виражена ознака, яка має високий ступінь прояву

Як видно з табл. 1, у групі моделей управління нематеріальними необоротними активами найбільші оцінки отримали: призма результативності та модель управління на основі системи збалансованих показників (BSC). Модель капітальних активів (МОКА), амортизаційна та лізингова моделі найоптимальніші для управління матеріальними необоротними активами, виходячи з авторської позиції. У процесі управління матеріальними оборотними активами доцільно комбінувати моделі – розширений варіант EOQ-моделі, модель

«Саме вчасно II», системні моделі XYZ та ABC. Модель управління дебіторською заборгованістю за її природним рівнем С. І. Маслова та модель управління грошовими коштами на основі циклу грошового потоку (cash flow cycle) з огляду на окта-критеріальну оцінку мають вищу практичну цінність. Слід зауважити, що авторські оцінки моделей управління активами підприємства надано переважно виходячи з практики їх використання в українських реаліях господарювання. Для інших бізнес-середовищ вона може бути відкоригована відповідно до умов використання.

В результаті проведеного дослідження доходимо висновку, що модель управління активами сучасного підприємства має: орієнтуватися на довготермінові цілі господарської діяльності підприємства та економічні інтереси його власників; відповідати стратегічним напрямкам розвитку суб'єкта господарювання, які обумовлені мінливістю зовнішнього бізнес-середовища; забезпечувати безперервність розроблення стратегій підприємства; узгоджувати потреби з ресурсами; мати високу економічну ефективність та соціальну відповідальність. Використовуючи запропоновану окта-критеріальну систему оцінювання моделей управління активами, керівники підприємств отримують інструмент підвищення результативності господарської діяльності. У подальшому ми намагатимемося дослідити динаміку зміни ключових показників діяльності підприємства під час застосування різних моделей управління його активами.

Література: 1. Грейсон Дж. (мл.) Американский менеджмент на пороге 21 века / Грейсон Дж. (мл.), Карл О. Делл. – М. : Экономика, 1991. – С. 192. 2. Лунь Юй (Беседы и суждения) // Чжу цзы цзи чэн (Собрание сочинений всех философов). – Шанхай, 1986. – Т. 1. IX.9 – С. 110–124. 3. Сибусава Эйдзи. «Лунь Юй» Юй Суаньпань («Лунь Юй» и бухгалтерский счет) / Сибусава Эйдзи ; пер. с япон. на кит. Хун Дуньмо. – Тайбэй, 1992. – С. 33–34. 4. Репіна І. М. Ідентифікація та класифікація активів підприємства / І. М. Репіна // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2009. – Вип. 1–2. – С. 386–391. 5. Репіна І. М. Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління : монографія / Репіна І. М. – Київ : КНЕУ, 2012. – 274 с. 6. Управління ресурсами підприємства : колективна монографія / За заг. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2014. – 418 с. 7. Гонтарева І. В. Проблемы определения системной эффективности деятельности предприятия / И. В. Гонтарева // Экономика развития. – 2005. – № 1 (33). – С. 108–111. 8. Репіна І. М. Моделі управління матеріальними оборотними активами підприємства / І. М. Репіна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – № 8 (197). – Ч. 2. – С. 168–175. 9. Маслов С. І. Управління дебіторською заборгованістю та її прогнозування / С. І. Маслов // Фінанси України. – 1999. – № 2. – С. 23–33.

References: 1. Greyson-mI. Dzh. Amerikanskiy menedzhment na poroge 21 veka / Dzh. Greyson-mI., K. O. Dell. – M. : Ekonomika, 1991. – P. 192. 2. Lun Yuy (Besedy i suzhdeniya) // Chzhucyzychyen (Sobranie sochineniy vseh filosofov). – Shanhay, 1986. – T. 1. IX.9. – P. 110–124. 3. Sibusava Eydzi. «Lun Yuy» i buhgalterskiy schet) / Sibusava Eydzi; [per. s yapon. na kit. Hun Dunmo]. – Taybey, 1992. – P. 33–34. 4. Riepina I. M. *Identifikatsiia ta klasyfikatsiia aktiviv pidpriemstva* [Identification and Classification of Assets] / I. M. Riepina // *Stratehiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiolohiia, pravo)*. – 2009. – Issue 1–2. – P. 386–391. 5. Riepina I. M. *Aktyvy pidpriemstva: taksonomiia, diahnostryka ta upravlinnia : monohrafiia* [The Assets of the Enterprise: Taxonomy, Diagnosis and Management: monograph] / I. M. Riepina. – K. : KNEU, 2012. – 274 p. 6. *Upravlinnia resursamy pidpriemstva : kol. monohrafiia* [Enterprise Resource Planning] / Za zah. red. H. O. Shvydanenko. – K. : KNEU, 2014. – 418 p. 7. Gontareva I. V. *Problemy opredeleniya sistemnoy effektivnosti deyatel'nosti predpriatia* [Problems of Definition of System Efficiency of the Enterprise] / I. V. Gontareva // *Ekonomika rozvytku*. – 2005. – No. 1 (33). – P. 108–111. 8. Riepina I. M. *Modeli upravlinnia materialnyimi oborotnyimi aktyvamy pidpriemstva* [Models of Material Current Assets of the Company] / I. M. Riepina // *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsional'noho universytetu im. V. Dalia*. – 2013. – Vol. 2, No. 8 (197). – P. 168–175. 9. Maslov S. I. *Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu ta yii prohnozuvannia* [Receivables Management and Its Prediction] / S. I. Maslov // *Finansy Ukrainy*. – 1999. – No. 2. – P. 23–33.

Інформація про автора

Репіна Інна Миколаївна – докт. екон. наук, доцент, професор кафедри економіки підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» МОНУ (пр. Перемоги, 54/1, м. Київ, 03680, Україна, e-mail: repouse@mail.ru).

Інформация об авторе

Репина Инна Николаевна – докт. экон. наук, доцент, профессор кафедры экономики предприятий ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетмана» МОНУ (пр. Победы, 54/1, м. Киев, 03680, Украина, e-mail: repouse@mail.ru).

Information about the author

I. Riepina – Doctor of Sciences in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics, SHE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman» (Peremogy pr., 54/1, Kyiv, 03680, Ukraine, e-mail: repouse@mail.ru).

Стаття надійшла до ред.
28.08.2015 р.